

Podnikání

Slovo „podnikání“ i slovo „podnik“ používáme v běžném hovoru velmi často. Říkáme například, že podnikneme určitou akci, neustále něco podnikáme, ten či onen navštěvuje často noční podniky, jistá osoba neustále něco podniká atd. Běžné používání těchto slov ale nevyjadřuje přesně právní podstatu ani slova podnik, ani slova podnikání.

Definice dle obchodního zákoníku - podnikáním se rozumí soustavná činnost prováděná samostatně podnikatelem vlastním jménem a na vlastní odpovědnost za účelem dosažení zisku.

Podnikání fyzických osob je v České republice vymezeno Zákonem o živnostenském podnikání, podnikání právnických osob se řídí obchodním zákoníkem. Je však třeba říci, že obchodní zákoník je rozhodujícím zákonem i pro živnostenské podnikání, a opačně i právnické osoby mohou (z části) podnikat na základě živnostenského oprávnění.

Podnikatel je tedy označení fyzické nebo právnické osoby, která je:

- zapsaná v obchodním rejstříku nebo
- podniká na základě živnostenského oprávnění nebo
- provozuje činnost na základě jiného než živnostenského oprávnění, například licence (privátní lékaři, účetní a daňoví poradci, advokáti apod.),
- provozuje zemědělskou výrobu a je zapsána do evidence podle zvláštního předpisu.

Na území ČR mohou podnikat i zahraniční osoby. Podnikání nebo provozování samostatné činnosti vyžaduje tedy evidenci, pokud tomu tak není, jedná se o neoprávněné podnikání.

Všechny právnické osoby podnikající na území České republiky musí být povinně zapsány do obchodního rejstříku. Znamená to, že v obchodním rejstříku jsou zapsány:

- obchodní korporace, družstva a jiné právnické osoby, o nichž tak stanoví zákon,
- zahraniční osoby,
- fyzické osoby s trvalým pobytem v ČR, které jsou podnikateli, se mohou zapsat do obchodního rejstříku na vlastní žádost (dobrovolně),
- fyzické osoby, které jsou podnikateli zapsány do obchodního rejstříku, jestliže:

1. výše jejich výnosů nebo příjmů snížených o daň z přidané hodnoty (je-li součástí) dosáhla v průběhu za dvě po sobě bezprostředně následující účetní období částku 120 milionů Kč,
2. provozují svou živnost průmyslovým způsobem,
3. nebo pokud tak stanoví zvláštní právní předpis.

Obchodní rejstřík je veřejný seznam vedený rejstříkovým soudem.

Tento seznam obsahuje předepsané údaje, které musí žadatel o zápis do obchodního rejstříku uvést. Pro obchodní rejstřík platí, že:

- je volně přístupný veřejnosti (lze si jej otevřít i přes Internet),
- povolení zápisu do obchodního rejstříku se vede řízení, které se zahajuje návrhem žadatele. Jsou-li splněny zákonem požadované předpoklady, rozhodne soud o provedení zápisu,
- provedení zápisu do obchodního rejstříku soud zveřejňuje,
- skutečnosti zapsané v obchodním rejstříku jsou účinné vůči každému ode dne, ke kterému byl zápis proveden,
- žadatel o zápis do obchodního rejstříku je povinen prokázat (nestanoví-li zvláštní zákon jinak), že nejpozději dnem zápisu mu vznikne živnostenské či jiné oprávnění k činnosti, která má být jako předmět podnikání zapsána do obchodního rejstříku,
- soudy nebo jiné orgány (živnostenský úřad, finanční úřad apod.) upozorní rejstříkový soud vždy na neshodu mezi skutečným právním stavem a stavem zápisů v obchodním rejstříku, jakmile tato skutečnost při jejich činnosti vyjde najevo.
- do obchodního rejstříku se obecně zapisují tyto údaje:
  1. obchodní jméno, u právnických osob sídlo, u fyzických osob bydliště a místo podnikání, pokud se liší od bydliště,
  2. IČO (identifikační číslo - přiděluje příslušný - okresní či obvodní orgán statistického úřadu),
  3. předmět podnikání, právní forma právnické osoby, jakož i jméno a bydliště osoby nebo osob, které jsou jejím statutárním orgánem nebo jeho členy s uvedením způsobu, jakým jednají jménem právnické osoby,
  4. označení, sídlo a předmět podnikání odštěpného závodu, jméno vedoucího a jeho bydliště,
  5. jméno prokuristy a jeho bydliště,
  6. další skutečnosti stanovené zákonem.

Podle formy skupinového podnikání se pak ještě do obchodního rejstříku zapisují další údaje, které jsou specifikovány při dalším rozboru jednotlivých typů obchodních společností.

Podnikat tedy mohou:

- fyzické osoby podnikající na základě živnostenského oprávnění,
- kolektiv fyzických a právnických osob podnikajících na základě živnostenského oprávnění,
- skupina více fyzických osob podnikajících na základě živnostenského oprávnění,
- fyzické osoby zapsané v obchodním rejstříku (fyzická osoba nemusí podnikat jen na základě živnostenského oprávnění, ale může se zapsat do obchodního rejstříku a podnikat jako kterýkoliv jiný podnik - právnická osoba),
- právnické osoby zapsané v obchodním rejstříku,
- právnické a fyzické osoby zapsané v obchodním rejstříku (některé formy společného podnikání mohou být založeny fyzickými i právnickými osobami).

Rozlišování fyzických i právnických osob i různých forem podnikání má své důvody právní i ekonomické. Přesto mají všechny formy spojení několik společných charakteristických znaků tak, jak je to již obsaženo v úvodní definici podnikání.

Každá činnost označovaná jako podnikání bez ohledu na to, zda ji provozují fyzické či právnické osoby či různé formy oboustranného spojení, je dána následujícími základními znaky.

- a) Podnikatel je právním subjektem
- b) Podnikatel provozuje činnost samostatně
- c) Podnikatel si sám vymezuje předmět své činnosti
- d) Podnikatel nese riziko podnikání, podniká na vlastní účet
- e) Podnikatel je povinen vést účetnictví (v některých případech jen daňovou evidenci),
- f) Podnikatel hospodaří s určitým majetkem

Podnik je v obchodním zákoníku definován jako „soubor hmotných, osobních a nehmotných složek podnikání.“

K podniku patří věci, práva a jiné majetkové hodnoty náležející podnikateli, které k podnikání slouží nebo, vzhledem ke své povaze, tomuto podnikání mají sloužit. Tato definice je potřebná především pro zjištění, čím podnikatel ručí za své závazky.

Otázkou je, proč podnik vlastnit, jaké jsou pro to důvody, a také proč podnikat. To vysvětluje možné pojetí podniku.

Vlastnictví podniku může mít různé důvody. Je přirozené, že lidé, kteří chtějí podnikat, si sami vytvářejí a budují svůj vlastní podnik. Podnikat se dá ale i formou majetkové

spoluúčasti, podnikat se dá společně, podniky se slučují, rozdělují atd., to vše souvisí s pojetím podniku, které může mít několik podob.

- a) **Pojetí podniku jakožto producenta peněz** - toto pojetí vychází z názoru, že podnik podniku je nástrojem, jehož prostřednictvím dosahuje vlastník postupného návratu vložených prostředků, a po určité době nástroje přinášejícího trvalý zdroj peněz. Podnik je chápán jako „stroj k výrobě peněz“.
- b) **Pojetí podniku jako majetku** - druhý přístup k hodnocení výkonnosti podniku vychází pojetí z principu, že podnik představuje určitý souhrn majetku a je žádoucí jeho rozšiřování. Toto podniku pojetí se uplatňuje především při koupi podniku novým investorem. Pokud kupující získává koupí podnik v chodu, získává ovšem nejen jakýsi souhrn fyzického majetku (účetně řečeno aktiva), ale současně i hodnotu mnohem vyšší, neboť získává totiž zaběhaný podnik s:
  - jeho stálými zákazníky,
  - dodavateli,
  - odběrateli,
  - managementem,
  - určitou technologií, zkušeností, dovednostmi, lokální či širší pověstí atd.,
- c) **Pojetí podniku jakožto faktoru redukce daňové zátěže z jiného druhu podnikání** - dalším faktorem, který je třeba vzít v úvahu je případná existence ztrát podniku. Majitel ztrátového podniku má spolu s reálným majetkem i kumulovanou ztrátu z minulých let.
- d) **Vlastnictví podniku z důvodu získání tzv. nespecifikovatelných položek** - Mezi zajímavé obchodní strategie patří nimi jiné i strategie, kdy potenciální majitel kupovaného podniku je zaměřen právě a pouze na tzv. nespecifikovatelné položky, které pro něho představují daleko větší hodnotu než celý soubor reálného majetku (aktiv).

Typologie podniků - hlediska třídění

Existuje několik kritérií, podle kterých můžeme podnik třídit:

1. Podle velikosti podniku

Velikost podniku bývá nejčastěji vyjádřena ukazatelem počet zaměstnanců.

Český statistický úřad považuje za malý podnik do 20 zaměstnanců. Středně velkým podnikem je pak podnik do 100 zaměstnanců. Podnik nad 100 zaměstnanců považovat za velký.

2. Typologie dle hospodářských odvětví

Hospodářské odvětví, ve kterém podnik působí, a podmínky, které v daném odvětví panují, mají velký vliv na způsob vykonávání podnikatelské činnosti a na samotné řízení podniku. Například průmyslové podniky budou volit jinou strukturu aktiv (majetku) a způsoby financování, než je tomu například u obchodních podniků či podniků služeb. Bankovní podniky a další podniky v odvětví služeb budou výrazně investovat do lidského kapitálu a například do vzdělávání, na rozdíl od průmyslových podniků, kde bude významně investováno do moderních zařízení, popřípadě do oblasti výzkumu a vývoje.

Český statistický úřad (ČSÚ) sledoval do konce roku 2007 vývoj jednotlivých hospodářských odvětví dle Odvětvové klasifikace ekonomických činností⁷ (OKEČ). Od 1. 1. 2008 je klasifikace OKEČ nahrazena novou klasifikací ekonomických činností CZ-NACE. Pro zajímavost – klasifikace obsahuje celkem 17 sekcí, 16 subsekcí, 62 oddílů, 224 skupin, 513 tříd a 663 podtříd činností.

3. Typologie podle sektorů národního hospodářství

Z hlediska vytvářených výkonů a poskytovaných služeb se národní hospodářství člení na sektory – primární, sekundární a terciální.

Primární sektor – jedná se o podniky tzv. prvovýroby. Jde o podniky, které získávají statky přímo z přírody (těžební průmysl, zemědělství, lov apod.).

Sekundární sektor – tvoří jej podniky druhovýroby zpracovávající suroviny, tedy statky z prvovýroby. Do této kategorie lze zařadit podniky působící například v průmyslu potravinářském, oděvním, strojírenském apod. Do sekundárního sektoru dále náleží podniky se zaměřením na výrobu a rozvod elektřiny a plynu.

Terciální sektor – jedná se o podniky působící v dopravě, vzdělávání, dále zahrnuje hotely a restaurace, obchody, bankovníctví a pojišťovnictví, kulturu apod.

4. Typologie dle právní formy podniku

Obchodní zákoník a další normy nabízejí několik právních forem podnikání. Jednotlivé formy se od sebe liší způsobem a rozsahem ručení, počtem zakladatelů, nároky na počáteční kapitál, administrativní náročností, účastí na zisku, přístupem ke kapitálu, daňovým zatížením a zveřejňováním povinností.

Nejzákladnější a nejjednodušší formou podnikání jsou tzv. podniky jednotlivce. Z pohledu jednotlivých charakteristik (ručení, způsob rozhodování, složitost zakládání) mají nejbližší k podnikům jednotlivce tzv. osobní obchodní společnosti, u kterých je zachováno ručení celým osobním majetkem jako v případě podniků jednotlivce. Osobní společnosti jsou zastoupeny veřejnými obchodními společnostmi a komanditními společnostmi.

Další skupinou právních forem podnikání jsou tzv. kapitálové obchodní společnosti, kde vlastníci společnosti ručí pouze do výše svého nesplaceného vkladu. V případě krachu společnosti tedy neručí celým svým majetkem, ale pouze svými vklady. Do této skupiny právních forem spadají společnosti s ručením omezeným (s. r. o.) a akciové společnosti (a. s.).

Další formou podnikání jsou družstva, jejichž cílem je tvorba užitku pro své členy. Jedná se o společenství, ve kterém může působit neomezený počet členů, minimálně však pět. Družstvo je založeno za účelem podnikání či zajišťování hospodářských, sociálních, bytových či jiných potřeb svých členů. Družstvo nemůže být založeno pro charitativní účely, nesmí tedy sloužit nečlenům. Členové ručí za závazky družstva pouze do výše majetku družstva, což je obdobné jako u obchodních společností.

Poslední skupinu právních forem podnikání tvoří neziskové organizace. Řadíme sem různé Existují samozřejmě i další členění podniků např. podle obratu, zda se jedná o podniky zaměřené na export či import zboží atd.

Doporučená literatura pro všechny 4. kapitoly

ŽIŽKA, M., MARŠÍKOVÁ, K. Ekonomika podniku v teorii a příkladech. 1. vyd. Liberec: TU v Liberci, 2014

SYNEK, M. a kol.: Manažerská ekonomika. 5. vydání, Praha: C.H. Beck, 2011

SCHOLLEOVÁ, H. Podniková ekonomika. 1. vydání, Praha: C.H.Beck, 2019